

БОГУСЛАВСЬКИЙ В. В.,

здобувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
органів внутрішніх справ факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.1

ФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ

У статті проаналізовано загальне значення терміну «форма адміністративно-правового регулювання». На основі цього виокремлені форми адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку, сформульовані пропозиції щодо впровадження цих форм.

Ключові слова: форма регулювання, працівники сил охорони правопорядку, особиста безпека.

В статье проанализировано общее значение понятия «форма административно-правового регулювання». На основе этого определены отдельные формы административно-правового регулювання информационного обеспечения личной безопасности сотрудников сил охраны правопорядка, сформулированы предложения по внедрению этих форм.

Ключевые слова: форма регулювання, работники сил охраны правопорядка, личная безопасность.

In the article analyzed the common meaning of the term «forms of administrative regulation». Based on this formulated certain forms of administrative-legal regulation of information ensure the safety of personal of enforcement forces and formulated proposals for the implementation of these forms.

Key words: form of regulation, enforcement forces personnel, personal safety.

Вступ. Забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку завжди було актуальним питанням, однак в умовах збройного конфлікту на сході держави та погіршення загальної криміногенної обстановки набуло виняткового значення. Одним із напрямків забезпечення особистої безпеки є інформаційне забезпечення. Проте цьому напрямку приділено недостатньо уваги в наукових роботах. Вищезазначене зумовлює потребу активізації досліджень у цьому напрямку, зокрема в напрямку форм адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку.

Аналізу форм адміністративно-правового регулювання приділено достатньо уваги в публікаціях, зокрема, таких науковців, як: О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, Є.В. Валькова, Є.М. Гришко, Г.Ю. Гулевська, О.А. Ніколаєв, Т.О. Коломонець, В.К. Колпаков, Т.П. Мінка, А.Й. Присяжнюк, О.Ш. Чомахашвілі.

Однак формам адміністративно-правового регулювання такого конкретного предмету, як інформаційне забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку, не приділено достатньо уваги у фахових наукових публікаціях.

Постановка завдання. Вищевказана проблематика ставить перед нами завдання дослідити форми адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку.

Результати дослідження. Виклад основного матеріалу ми почнемо зі з'ясування загального значення терміну «форма адміністративно-правового регулювання». На думку О.А. Ніколаєва, метод і форма адміністративного правового регулювання (управління) – взаємопов'язані аспекти процесу управлін-

ня. Саме у відповідній формі метод управління реально виконує роль способу управлінського впливу. Форма управління дає стимул до виникнення методів, а через них – функцій управління [1, с. 92].

На думку іншого науковця, Є.В. Валькової, адміністративно-правове регулювання виражається в певних формах, через які відбувається реалізація завдань та функцій публічної адміністрації [2, с. 61].

У підручнику з адміністративного права за редакцією О.М. Бандурки зазначено, що під формою адміністративно-правового регулювання необхідно розуміти зовнішній прояв управлінської діяльності, спосіб вираження її змісту в конкретних умовах, тобто ту чи іншу управлінську дію, що має зовнішній вияв [3, с. 185].

У підручнику за редакцією Ю.П. Битяка зазначено, що форма адміністративно-правового регулювання – це зовнішній вияв конкретних дій, які здійснюються органами виконавчої влади для реалізації поставлених перед ними завдань [4, с. 115].

У навчальному посібнику за редакцією Т.О. Коломоєць та Г.Ю. Гулевської форма адміністративно-правового регулювання визначена як волевиявлення виконавчо-розпорядчого органу, посадової особи, здійснене в рамках режиму законності та компетенції для досягнення адміністративно-правової мети – вираження в зовнішньому вигляді конкретних дій суб'єктів публічного адміністрування, які здійснюються в процесі їхньої діяльності й спрямовані на реалізацію адміністративних функцій [5, с. 54].

В.К. Колпаков визначає форму адміністративно-правового регулювання як зовнішньо виражену дію, волевиявлення суб'єкта управління, здійснене в рамках законності та його компетенції для досягнення управлінської мети [6, с. 199].

Є.М. Гришко під формами адміністративно-правового регулювання (державного управління) пропонує розуміти зовнішнє організаційно-правове вираження конкретних однорідних дій органів виконавчої влади та інших суб'єктів державного управління, що здійснюються ними в межах їх компетенції з метою виконання поставлених перед ними управлінських завдань і функцій [7, с. 260].

А.Й. Присяжнюк визначає форму адміністративно-правового регулювання як зовнішні, постійно і типізовані фіксовані вирази (прояви) практичної активності державних органів щодо формування та реалізації управлінських цілей і функцій та забезпечення їх життєдіяльності [8, с. 20].

Таким чином, можемо констатувати, що в теорії адміністративного права визначення форми адміністративно-правового регулювання зводяться до зовнішнього вираження дій відповідних суб'єктів. Відсутність суттєвих відмінностей між визначеннями дозволяє дійти висновку про можливість сприйняття положень визначень як загальноприйнятих.

Що стосується конкретних форм адміністративно-правового регулювання, то їх бачення різними науковцями не співпадає.

Так, Т.П. Мінка виділяє такі способи (форми) адміністративно-правового регулювання: 1) використання приписів; 2) встановлення заборон; 3) надання дозволів [9, с. 126].

Ю.П. Битяк класифікує форми адміністративно-правового регулювання таким чином: 1) видання нормативних актів управління; 2) видання індивідуальних актів управління; 3) проведення організаційних заходів; 4) здійснення матеріально-технічних операцій [10, с. 135].

В.К. Колпаков класифікує форми в інший спосіб: 1) встановлення норм права (видання нормативних актів управління, адміністративна правотворчість); 2) застосування норм права (видання ненормативних актів управління, індивідуальних актів управління, актів застосування норм права, адміністративне розпорядництво); 3) укладання адміністративних договорів; 4) здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій; 5) провадження організаційних дій; 6) виконання матеріально-технічних операцій [11, с. 212–213].

Водночас, попри розбіжності в підходах до класифікації форм адміністративно-правового регулювання, слід зауважити, що зазначені підходи не виключають, а доповнюють один одного. Не слід забувати і про те, що предмет адміністративно-правового регулювання є достатньо широким (у порівнянні з іншими галузями законодавства). А тому форми адміністративно-правового регулювання конкретних видів суспільних відносин можуть суттєво відрізнятися між собою.

Із цього приводу О.Ш. Чомахашвілі слушно зазначає, що сукупність форм, які використовують суб'єкти адміністративно-правового регулювання у своїй діяльності, не є однаковою для всіх суб'єктів. Можливість застосування тих чи інших форм залежить від правового положення останніх і визначається для кожного суб'єкта окремо його компетенцією. Обсяг компетенції, поряд із правами, обов'язками, відповідальністю та іншими елементами правового статусу, зумовлює види і характер форм, які використовуються для реалізації функцій та досягнення мети та завдань, що стоять перед конкретними суб'єктами [12, с. 12].

Таким чином, форми адміністративно-правового регулювання можуть бути класифіковані не тільки в залежності від суспільних відносин (тобто предмета правового регулювання), але й у залежності від статусу суб'єкта регулювання та його місця в системі регулювання певних відносин.

Для аналізу форм адміністративно-правового регулювання в конкретній сфері (інформаційне забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку) ми спробуємо поєднати вищезазначені підходи до класифікації форм регулювання.

При цьому найбільш загальними ми вважаємо форми, які запропоновані В.К. Колпаковим, а найбільш локальними (конкретизованими) – форми, які запропоновані Т.П. Мінкою.

Так, запропонована В.К. Колпаковим форма «встановлення норм права» може бути розділена на запропоновані Ю.П. Битяком підформи: «видання нормативних актів управління» та «видання індивідуальних актів управління», які, у свою чергу, можуть також бути розподілені на запропоновані Т.П. Мінкою форми, а саме: використання приписів; встановлення заборон; надання дозволів.

Що стосується форм адміністративно-правового регулювання в конкретній сфері – у сфері інформаційного забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку, то, на нашу думку, до правових норм у цій сфері можна віднести такі:

1) норми матеріального права, які забороняють (під загрозою покарання) посягати на особисту безпеку сил охорони правопорядку;

2) норми процесуального права, які передбачають дієвий порядок кримінального провадження та провадження в справах про адміністративні правопорушення за фактами посягання на особисту безпеку сил охорони правопорядку;

3) норми, які дозволяють особам, які залучаються до охорони правопорядку, носити зброю та спеціальні засоби, а також застосовувати їх під час охорони правопорядку;

4) норми, які усувають протиправність наслідків застосування зброї та спеціальних засобів, якщо їх застосування було викликано потребою убезпечитися від посягань на особисту безпеку та відповідало підставам та умовам застосування, що вказані в законі;

5) норми, які забезпечують нерозголошення персональної інформації про осіб, які залучаються до охорони правопорядку;

6) норми, які забезпечують нерозголошення інформації про причетність особи до охорони правопорядку;

7) норми, які надають право працівникам сил охорони правопорядку вимагати надання інформації, яка може бути використана для визначення рівня небезпеки та (або) відбиття потенційного чи реального посягання на їх особисту безпеку.

Стосовно зазначених норм можна зауважити, що в перших чотирьох групах норм інформація виступає засобом доведення цих нормативних вимог до відома населення. Безпосередньо інформаційним забезпеченням особистої безпеки є п'ята, шоста та сьома група норм.

Наступною формою адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку, на нашу думку, є доведення до відома населення інформації в профілактичних цілях. По-перше, це інформація про те, що до осіб, які вчинили посягання на працівників сил охорони правопорядку, вживаються реальні заходи щодо притягнення до юридичної відповідальності – доведення до відома громадськості вироків та рішень, якими винні особи притягаються до відповідальності. При цьому особливої уваги слід приділяти демонстрації відсутності безкарності за подібні дії для осіб, які обіймають високі посади або займають високе соціальне становище.

По-друге, має доводитися інформація про те, що в разі правомірного застосування працівником органу охорони правопорядку сили для відбиття нападу на нього чи інших осіб даний працівник не буде притягнутий до юридичної відповідальності. Проте це є системною проблемою. Приміром, 86% опитаних респондентів зазначили, що в них наявне стійке переконання про те, що у випадку застосування зброї набагато простіше притягнути працівника до юридичної відповідальності, аніж об'єктивно розбиратися в ситуації застосування зброї. Можливо, дана позиція є занадто емоційною, але наявність подібного переконання може стати причиною трагічних наслідків як для працівників сил охорони правопорядку, які будуть вагатися перед тим, як застосовувати зброю у випадках небезпеки, так і для осіб, яких ці працівники не зможуть захистити в разі втрати ініціативної переваги при відбитті посягання.

Безумовно, що в жодному разі не можна допускати появи в працівників сил охорони правопорядку і переконання про те, що в будь-якому випадку застосування сили, особливо вогнепальної зброї, їх дії будуть визнані правомірними.

Важливою формою також є адміністративно-правове регулювання діяльності у сфері професійної підготовки працівників сил охорони правопорядку. Зокрема, до них мають вчасно доводитися окремі випадки посягання із зазначенням способу посягання та його наслідків. При цьому увагу слід приділяти й аналізу як позитивного, так і негативного досвіду відбиття даного посягання. Зокрема, які дії працівників сил охорони правопорядку виявилися ефективними, а які дії чи бездіяльність – навпаки.

За результатами даного аналізу, слід встановлювати та інформувати сили охорони правопорядку, що саме стало причиною відвернення посягання або причиною зазнання втрат. Особливу увагу слід приділяти виявленню прогалин у професійній підготовці працівників. Зокрема, їх здатності або нездатності вчасно та повно оцінити інформацію про потенційно чи реально небезпечну ситуацію, проінформувати сили підтримки тощо.

Проте в реалізації цієї форми необхідно правильне поєднання методів адміністративно-правового регулювання. Зокрема, така підготовка має бути обов'язковою, основним методом адміністративно-правового регулювання має бути імперативний метод. Однак зобов'язання навчати та навчатися, навіть якщо обов'язковим буде й контроль результатів цього навчання, може призвести до формального підходу, коли й ті, хто навчає, і ті, хто навчається, будуть сприймати ці навчання як «повинність», яку треба формально «відбути». Цього допустити не можна. Тому ця форма регулювання має обов'язково включати в себе також і диспозитивний метод правового регулювання, зокрема належну мотивацію до власної підготовки або підготовки підлеглого особового складу.

Висновки. У теорії адміністративного права визначення форми адміністративно-правового регулювання зводяться до зовнішнього вираження дій відповідних суб'єктів. Водночас, попри розбіжності в підходах до класифікації форм адміністративно-правового регулювання, зазначені підходи не виключають, а доповнюють один одного. Що стосується форм адміністративно-правового регулювання в конкретній сфері (у сфері інформаційного забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку), то, на нашу думку, до них слід віднести такі: норми матеріального права, які забороняють (під загрозою покарання) посягати на особисту безпеку сил охорони правопорядку; норми процесуального права, які передбачають дієвий порядок кримінального провадження та провадження в справах про адміністративні правопорушення за фактами посягання на особисту безпеку сил охорони правопорядку; норми, які дозволяють особам, які залучаються до охорони правопорядку, носити зброю та спеціальні засоби, а також застосовувати їх під час охорони правопорядку; норми, які усувають протиправність наслідків застосування зброї та спеціальних засобів, якщо їх застосування було викликано потребою убезпечитися від посягань на особисту безпеку та відповідало підставам та умовам застосування, що вказані в законі; норми, які забезпечують нерозголошення персональної інформації про осіб, які залучаються до охорони правопорядку; норми, які забезпечують нерозголошення інформації про причетність особи до охорони правопорядку; норми, які надають право працівникам сил охорони правопорядку вимагати надання інформації, яка може бути використана для визначення рівня безпеки та (або) відбиття потенційного чи реального посягання на їх особисту безпеку.

Список використаних джерел:

1. Ніколаєв О.А. Форма адміністративно-правового регулювання у сфері міжнаціональних відносин в Україні / О.А. Ніколаєв // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2010. – № 1. – С. 90–97.
2. Валькова Є.В. Форми адміністративно-правового регулювання у сфері охорони права інтелектуальної власності / Є.В. Валькова // Право і безпека. – 2012. – № 5(47). – С. 61–64.
3. Бандурка О.М. Адміністративне право України / О.М. Бандурка, К.Л. Бугайчук, А.А. Гуменик ; за ред. О.М. Бандурки. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 480 с.
4. Битяк Ю.П. Адміністративне право України / Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький та ін. ; за ред. Ю.П. Битяка. – Х. : Право, 2001. – 528 с.
5. Адміністративне право України / за заг. ред. Т.О. Коломоець, Г.Ю. Гулевської. – К. : Істина, 2007. – 216 с.
6. Колпаков В.К. Адміністративне право України / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
7. Гришко Є.М. Удосконалення правових форм державного управління у сфері примусового виконання рішень юрисдикційних органів / Є.М. Гришко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 4. – С. 259–262.
8. Присяжнюк А.Й. Поняття та види адміністративно-правових форм діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави / А.Й. Присяжнюк // Європейські перспективи. – № 1, ч. 2. – 2011. – С. 19–23.
9. Мінка Т.П. Онтологічні характеристики правового режиму адміністративного права / Т.П. Мінка // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 1. – С. 123–127.
10. Битяк Ю.П. Адміністративне право України / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук та ін. ; за ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х. : Право, 2010. – С. 624.
11. Колпаков В.К. Адміністративне право України / В.К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
12. Чомахашвілі О.Ш. Адміністративно-правове регулювання охорони прав на промислові зразки в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.Ш. Чомахашвілі. – Ірпінь, 2008. – 20 с.

